

Margus Oro, SOS Lasteküla juhatuse liige (ERR)

Asendusvanemluse levik toob paratamatult kaasa vanemliku hooleta laste arvu kasvu, kelle üleskasvatamine jääb riigi sotsiaalsüsteemi mureks.

Polina Volkova, Delovõje Vedomosti peatoimetaja (Äripäev)

Pole tähtis, kust töötaja pärit on, oluline on see, et ta töötab seaduslikult, saab oma palka ja Eesti ettevõtte on sellelt palgelt makse maksnud.

küsimus täpsemat õiguslikku käsitlemist

ta tundma sidet nendega, kelles tema organid edasi elavad. Asendusvanemluse puhul on side veelgi erilisem, sest keegi kannab ilmale lapse, et ta teisele loovutada ja oma elu edasi elada.

Kes tahaks olla asendusema?

Asendusvanemluse nagu organidoonorlusi saaks olla lubatud ainult meditsiiniliste näidustuste korral ja üksnes asendusvanema hea tahte aktina, mitte raha eest. Ent isegi sel juhul oleks raske jõuda ühiskondliku üksmeele ja eetilise leppimiseni. Kes oleksid need altruistlikud emad, kes tahaksid enda elust päriselt ära anda mitte üksnes üheksa rasket raseduskuud, vaid ka organismi ettevalmistamise hormoonravi ja muude preparaatidega ning katkestada pärast sünnitust sideme lapsega? Rasedus avaldab naisele mõju. Raseduseelses ravis peituvad omad riskid ja üldse on Eestis probleeme sellega, et ka tervetel emadel ei ole väga palju lapsi, mis siis veel rääkida soovist saada asendusemaks. Kui asendus-

26-aastane ukrainlanna Olga, teist korda asendusema, kannab seekord kaksikuid ühele Hiina abielupaarile.

Illustratsioon: AFP/Scapix/EPL

vanemlus altruistlikuna seadustada, tekiks kohe probleem, kuidas seda altruistlikust kontrollida. Tegelikult on võimatu tuvastada, kas ja millal lapse „tellijad” „altruismi” eest tasuvad. On väga vähetõenäoline, et leiduks naisi, kes ohverdaksid võõrale lihtsalt heast tahtest suure tüki oma elu ning vaimset ja füüsilist tervist. Altruism saab olla usutav ainult juhul, kui appi tõttavad lähisugulased, näiteks õde või miks mitte ka ema.

Keha on nõus, aju mitte

Jürginstinktid on teinud lapsest loobumise keeruliseks. Naise keha toodab väga tugevaid hormone, mis teda lapsega liidavad ja panevad ta lapse eest hoolitsema. Seda sidet läbi raiuda on keeruline. Isegi kui keha on nõus, siis aju ei ole. See saab toimuda ainult altruistlikult, kuid pole isegi sel juhul lihtne. Lähisugulaste asendusemadusega on ühiskonnal lihtsam leppida, kuid isegi juhul kui asendusemaks saab ema või õde, võivad pärast tekkida hingepiinad ja küsimus: kelle laps see siis päriselt on? Lapski hakkab millalgi huvi tundma selle vastu, kes on talle elu andnud.

Nõudlus loob alati pinnase kuritegevuse tekkeks. See tuleks igal juhul ära hoida. Kui kellelgi on hädasti vaja kopsu või neeru, siis milline tee selleks valitakse? Igasugune mudel, mis on rajatud hindadele või omakasule, tekitab hallidesse tsoonidesse kliinikuid, mis balansseerivad eetilise ja ebaetilise piiri.

Leidub riike, kus varem on olnud rahvusvahelise asendusemadusäri kese – näiteks Tai ja Kambodža –, ent kus nüüdseks on välismaalaste lastega varustamine keelatud, sest olukord väljus kontrolli alt. Samasugused arutelud käivad praegu Ukrainas. Jääbki küsimus: mis mehhanism paneks Eesti poliitikud asendusvanemlust saatvate riskide ning õiguslike ja eetiliste küsimustega tegelema, kui kommertslik asendusemadus on niikui nii välistatud ja altruistlik on tegelikkuses piiratud üksnes ema või õega? Sellist mehhanismi praegu pole.

Tänapäeva meditsiin suudab paljut, kuid mitte lahendada ühiskonna ees seisvaid eetilisi, poliitilisi ja sotsiaalseid küsimusi, mis tehnoloogia arenemisega kaasas käivad. ●

sele järsku tekkinud piirangutes. Kõige asjakohasem ajalooline paralleel USA-ga on hoopis nn uus kurss, mille president Franklin D. Roosevelt lõi 1930. aastatel pärast suurt depressiooni. USA oli majanduskriisi astunud fragmenteeritud pangandussüsteemi ja osariikide hooleks jäetud sotsiaalkaitsega.

Uus kurss muutis kõike, kuid pidi ületama vastuseisu. Nii toona kui ka nüüd on põhiküsimus tööpuudus ja vaesusest päästmine. Uus kurss ei tähendanud osariikide ülesannete ülevõtmist, vaid hädaabitöödeks ja töötö abirahaks suurte summade andmist. Ka 750 miljardi euro suuruse EL-i taastamisrahastu raha kulutatakse liikmesriikide kaudu. Juba kokku lepitud saja miljardi euro suurune programm SURE kriisist raskemini tabatud liikmesriikide töötuse vähendamiseks meenutab samuti uut kurssi.

Roosevelti reformid on ajale vastu pidanud ja neid peetakse nüüd USA majandusliku karkassi tähtsaks osaks. EL-i pikaajaline proovikivi on rakendada COVID-19 kriisimeetmeid, nii et neidki hakataks pidama kasulikeks majanduse stabiliseerimise tööriistadeks. ●

© Project Syndicate, 2020

LOE PIKEMALT: EPL.EE/ARVAMUS PÄEVA KÜSIMUS

Kuidas hoida koroona kontrolli all?

Euroopas otsitakse strateegiaid koroonaviiruse leviku tõkestamiseks, sest tekib üha uusi koldeid.

El Periódico de Catalunya, juhtkiri

Liikumispiirangute taaskatkestamine on toonud esile hooajatõoliste kasinate elamistingimuste probleemi. Ametiühingud ja rahvusvahelised organisatsioonid on sellele tähelepanu juhtinud, aga uued viiruskolded on selle eriti aktuaalseks muutnud.

Branislav Sitár, Slovakkia ajakirjanik (Aktuality.sk)

Teise ja suurema viiruslaine korral kukuks meie tervishoiusüsteem kokku. Avatud piirid on olulised ainult 2-5% elanikele. Riik võiks kompenseerida pendelrändajate sissetuleku kao ja pakkuda neile tööd Slovakkias. Turiste tuleks sisse lasta ainult „tervetest” riikidest.

PÄEVAKOMMENTAAR

Ajakirjanduses ei ole anonüümsus patt

Eesti Ekspressi alustatud Aivar Mäe võimaliku ahistamisega käsitluse algset fookust on kahetsusväärset visalt püütud suunata vähem olulistele radadele, muu hulgas anonüümsete allikate pisendamise, halvustamise ja ka päevavalgele tirimise poole.

Anonüümsus ja anonüümsete allikad olid, on ja jäävad ajakirjanduse ja tänapäeva ühiskonna lahutamatuks osaks. See pole kindlasti omaette eesmärk, aga pigem kasvav paratamatus. Anonüümsete allikate kasutamise loogika on võrdlemisi lihtne: kui toimetuse näeb, et info, mida allikas on valmis ainult anonüümset avaldama, on ühiskondlikult oluline ja toimetuse on allika usaldusvärsuses kindel, siis seda ka tehakse.

See ei ole kindlasti igapäevane muster ja anonüümsuse taha ei tohi peita ajakirjanike või toimetuste hoiakuid, rääkimata valeinfost. Kindlasti on Eesti ajakirjanduses aastate jooksul nn anonüümsuse kaitsekiilpi kasutatud ka põhjuseta, küll aga mitte Estonia ja Aivar Mäe loo puhul.

Anonüümsusel ja anonüümsetel on aga suur vahe. Üks ekshiarvamusi on, et anonüümne allikas on võrdselt anonüümne nii avalikkuse kui ka toimetuse mõttes. Nii ei ole see kunagi, vähemalt Ekspress Meedia väljaannetes. Toimetustes teatakse teda, üldjuhul saadakse aru, miks ta ei soovi avalikkuse ees nimega olla, ja suudetakse valdavalt infot tõendada.

Sõel ja valik, et anonüümne allikas saaks meie väljaannetes tribüüni, on tihe ja anonüümsus peab olema ühiskondlikult motiveeritud. Selleks on loogilised kontrollküsimused ja taustauuring, mis peab suurendama usku anonüümse sisu paikapidavusse.

Faktid on vastanud tõele

Maailma ajakirjandusajalugu teab sadu juhtumeid, kus allikad on toimetustele anonüümseks jäänud, aga lekitatud faktid on vastanud tõele. Näiteks Panama paberite juhtum, kus ajakirjanike ette jõudis 11,5 miljonit dokumenti, mis näitasid, et riigipead, poliitikud ja suurärimehed on varjanud oma vara maksuparadiisides.

Anonüümsus ei vähenda mitte mingil juhul allika usaldusvärsust, adekvaatsust või olemasolu. Viimase 10–15 aasta jooksul on kõikjal maailmas eri põhjustel suurenenud anonüümsete allikate hulk – see on omamoodi peegeldus ebakindlast maailmast. Ma ei usu, et ükski toimetuse on anonüümse üle õnnelik, aga polariseerunud ühiskond, viha, kättemaks ja hirm sunnivad kirjastusi allikaid kaitsma.

Heal juhul võib allikas – kes on enne põhjendatult palunud anonüümset! –, kelle nimi on ebaõiglaselt, kokkuleppeid eirates ja ühepoolset avalikustatud, leida end rünnaku alt sotsiaalmeedias (või kommentaariumis), rääkimata töökiusust. Hullemlal juhul võib ta pikaks ajaks töötuks jääda, seada ohtu enda ja oma lähedaste elu või saada lihtsalt (põhjendamatult) naerualuseks. Valdavalt ongi anonüümsete allikad ohvrid, keda avalikustamine veelgi rohkem kahjustab. Nende nimede avalikustamine ei saa olla kangelastegu.

Eestis ja maailmas oleks paljutki teistmoodi, kui mitte kunagi poleks kasutatud anonüümseid allikaid. Igas Eestis (ja maailmas) väljaandes on ilmunud kümneid või sadu mõjukaid artikleid, mille esimese kivi lükkas veerema anonüümne lokulööja, ohver, pealtnägija. Jumal tänatud, et suur osa neist nimedest on jäänud alatiseks ainult toimetuse või mõne üksiku ajakirjaniku teada.

Kui anonüümsus tänapäeva ajakirjanduses kasutataval moel peaks kaduma või selle põhjendatust tahetakse süsteemset, teadlikult ja kitsaste huvigruppide teenimise nimel piirata ja rünnata, võib vaba ajakirjandus kaotada oma sisu ja mõju. ●

Anonüümsus ei vähenda mitte mingil juhul allika usaldusvärsust.

Urmo Soonvald
Eesti Päevalehe ja Delfi peatoimetaja

